

בס"ד, ט"ז שבט התשפ"ו

מנחות כ"ג – שמן במנחת חוטא, חיבורי עולין, ותערובות מנחות

שאלות:

1. יצחק העני עבר על שבועת ביטוי, והוא ערבב קצת שמן במנחה שהביא לכפרתו, המנחה כשרה?

קומץ מנחת חוטא ששמנו

הגמרא דנה במנחת חוטא (מנחת עני בקרבן עולה ויורד), שהתורה אסרה לשים עליה שמן ("לא ישים עליה שמן"), במקרה ששמו עליה שמן בכל זאת:

- רבי יוחנן אומר: פסול.
 - ריש לקיש אמר: הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג (יש עניין לכתחילה לשפשף את הקומץ בשמן שנותר באחד מן הכלים של הלוג של מנחה אחרת ולהעלות אותו, ולכן הוא כשר, ומעט שמן לא פוסל). והכתוב שאסר שמן על מנחת חוטא בא רק לומר שלא יקבע לה שמן (לפני הקמיצה), אבל לאחר הקמיצה, קצת שמן לא פוסל אותה.
 - רבי יוחנן הקשה מברייתא שדנה ב"חרב שנתערב בבלול – יקריב", רבי יהודה אומר: לא יקריב.
 - הגמרא מבינה שמדובר בקומץ מנחת חוטא שהתערב בקומץ מנחת נדבה, ולכן זה קשה: שאפילו לדעת חכמים שאומרים "יקריב", זה רק בגלל שעולין לא מבטלים אחד את השני, אבל אחרת – שמן פוסל בקומץ של מנחת חוטא.
 - הגמרא מתרצת שלא מדובר במנחת חוטא, אלא במנחת פרים ואילים (בלילה עבה, "חרב") שבאופן יחסי היא חרבה לעומת מנחה של כבש, והיא התערבה במנחת נסכים של כבש (בלילה רכה, "בלול"), וזה ערבוב של בלילה עבה בבלילה רכה.
2. זכריה כהן סחט את שמן מהקומץ על גבי המזבח, האם הוא יכול להקטיר את הקומץ?

חיבורי עולין שמן קומץ

- רבא שאל: אם סחט שמן מקומץ של מנחה על העצים, ואז הניח את הקומץ על העצים והקטיר ביחד, האם חיבורי עולין כעולין דמו (וזה נחשב כאילו השמן בתוך הקומץ), או שהקומץ הזה חסר שמן ופסול?
- רבינא שאל את רב אשי: האם זה לא בדיוק אותה מחלוקת של רבי יוחנן (שסובר חיבורי עולין כעולין דמו) וריש לקיש (שסובר חיבורי עולין לאו כעולין דמו) לעניין בשר ועצם שיש בהם ביחד כזית לעניין המעלה קדשים בחוץ?
 - הגמרא אומרת שיתכן שהבעיות לא דומות, כי ייתכן שרבי יוחנן אמר שדווקא עצם ובשר נחשבים דבר אחד כי זה אותו מין, אבל סולת ושמן לא (כי השמן הוא לא ממין הסולת). ולחילופין שריש לקיש אמר שעצם ובשר הם דברים נפרדים בגלל שהם נפרדים אחד

מהשני בקלות, ואם העצם פרשה אין מצווה להחזיר אותה. אבל שמן הוא חלק מהקומץ והוא לא נפרד בקלות (וצריך להחשיבו כחלק מהקומץ).

○ ולכן השאלה נשאר בתיקו.

3. לגדעון כהן נפל הקומץ לתוך המנחה והתערבב, מה הוא צריך לעשות?

תערובת מנחות

המשנה מביאה מקרים שונים של תערובות של מנחות,

1. תערובת מנחות: שתי מנחות שלא נקמצו (ושתייהן ראויות לקמיצה) ונתערבו זו בזו: אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה (שנשאר חלק שאינו מעורב) – כשירות. אם לא – פסולות. (הקומץ צריך לבוא "מסולתה" – ולא מסולת חברתה).

2. קומץ במנחה: קומץ שהתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר את התערובת, כי מצות ההקטרה היא רק בקומץ. ואם הקטיר: זו שנקמצה עולה לבעלים (הקומץ הכשר שהוקטר), וזו שלא נקמצה לא עולה לבעלים.

3. קומץ בשיריים: נתערב קומצה של מנחה בשיריה (של אותה מנחה), או בשיריה של חברתה – לא יקטיר (כי אסור להקטיר שיריים, שנאמר "לא תקטירו מִמֶנּוּ אִשָּׁה לְדִ"י" ולומדים כל שממנו לאישים – שמפרישים ממנו למזבח, הרי הוא בבל תקטירו, כלומר אסור להקטירו). ואם הקטיר – עולה לבעלים (כי הקומץ, שהוא העיקר, הוקטר).

4. לכנימין התערבבה ביצה עם דם עם שתי ביצים כשרות, האם הוא יכול לאכול את החביתה?

הגדרת תערובת מין במינו (נבילה ושחוטה)

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בתערובת בשר נבילה ושחוטה: ותברר בהמשך כשיטת מי נשנתה המשנה שלנו בתערובות מנחה:

○ רב חסדא אמר:

▪ נבילה בטילה בשחוטה כלומר אם יש שתי חתיכות של בהמה כשרה שנשחטה, ואחת של נבילה שהתערבו. הנבלה מתבטלת כדין יבש ביבש ברוב של הכשרות. כך שאם נוגע באחת מהחתיכות הוא לא טמא. הסיבה היא שהשחוטה [היא הרוב, המבטל] לא יכולה להפוך לנבילה, ולכן זה נחשב מין בשאינו מינו ובטל.

▪ אבל שחוטה לא בטילה בנבילה כי הנבילה [הרוב] יכולה להפוך מבחינת הדין לשחוטה – כשתסריח ותצא מטומאתה, ולכן זה מין במינו שאינו בטל. (רב חסדא סובר: ששואלים את השאלה לגבי המבטל – הרוב).

○ רבי חנינא אמר: הפוך, כל שאפשר למועט להיות כמו הרוב – אינו בטל כי נחשב מין במינו. כל שאי אפשר למועט להיות כמו הרוב – בטל. (רבי חנינא סובר: שהולכים אחרי המתבטל – המיעוט).

○ הגמרא שואלת, שלכאורה המחלוקת הזו אינה כדעת חכמים (שלשיטתם מין במינו בטל, בשני האופנים, כי הם למדו מדם הפר והשעיר שעולים למזבח לא מבטלים זה את זה) ולא כדעת רבי יהודה (שמין במינו לעולם לא בטל, כי הוא הולך אחרי המראה שנחשב מינו,

וכמו שלשיטתו דם לא מבטל דם, גם בשר לא מבטל בשר). ואם כן לפי איזה תנא הם חולקים?

הגמרא מתרצת שהמחלוקת לפי ברייתא ששנה **רבי חייא** שאמר שנבילה ושחוטה בטלות זו בזו, כלומר רק אחת מהן מבטלת את השניה, ונחלקו **רבי חנינא** ו**רב חסדא** מי מבטלת. והגמרא ממשיכה לשאול בשיטת מי שנה **רבי חייא** את הברייתא, כי לכאורה זה לא כשיטת אף תנא.

- הגמרא מתרצת ש**רבי חייא** שנה בשיטת **רבי יהודה**, שמין במינו לא בטל, אבל כשאחד מרכיבי התערובת לא יכול להפוך להיות כמו המין השני. זה נחשב כמין בשאינו מינו ובטל.
- ונחלקו בפרשנות של הברייתא: **רב חסדא** סבר שהולכים אחרי המבטל (הרוב), ו**רבי חנינא** סבר שהולכים אחרי הבטל (המיעוט).

5. שמעון טיגן מצה בביצה, האם הוא יכול לצאת ידי חובה במצה הזו בפסח?

ביטול בתערובת מנחות

הגמרא שואלת לאור ההבנה שראינו בנושא הקודם (מחלוקת נבילה ושחוטה), למה במשנתנו, כששתי מנחות התערבו, צריך לקמוץ משתיהן (כשלא התערבו לגמרי). למה אם קמץ מאחת מהן, השיריים שלה לא יבטלו את החלק של השנייה (הטבל) שמעורב בה? וממילא לא יוכל לקמוץ את השנייה כי היא חסרה לפני קמיצה.

- הגמרא מבררת שלפי דעת **חכמים**: זה בוודאי לא מסתדר, משום שהם סוברים שמין במינו בטל, וככה היה צריך להיות שהשיריים יבטלו את הטבל. חייבים לומר שהמשנה היא כדעת **רבי יהודה** (שמין במינו לא בטל). זה מסתדר רק לפי הברייתא של **רבי חייא** שמין במינו לא בטל רק אם אפשר למועט להיות כמו הרוב. אבל לפי הדעה של **רב חסדא** קשה כי הולכים אחרי הדבר המבטל, שיריים לא יכולים לחזור ולהיות טבל הדבר המתבטל ולכן אי אפשר לקמוץ את השניה.
- הגמרא מתרצת שאצלנו במשנה זה דין מיוחד של **רבי זירא** מהיקש בין הקומץ לשיריים: שנאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים (איסור הקטרה). כמו שקומץ לא מבטל קומץ, ככה גם שיריים לא מבטלים את הקומץ (וגם לא את הטבל שמכיל קומץ ושיריים מאותו היקש).
- הגמרא גם מקשה קושיה דומה מאוד מהמקרה השני במשנה (קומץ שהתערב בטבל) ומהמקרה השלישי (קומץ שהתערב בשירי חברתה), ומתרצת באותו אופן לפי הלימוד של **רבי זירא** שאין ביטול בין קומץ למנחה.
- הגמרא שואלת גם מברייתא שמדברת על מצה מתובלת בתבלינים שהיא כשרה לפסח. ואם ההבנה היא שהרוב הוא תבלין וגם שמצה יכולה להפוך להיות תבלין במובן שהיא מאבדת שם של מצה כשהיא מתעפשת, אבל תבלין לא יכול להפוך להיות מצה, איך המצה כשרה, לשיטה שהתבלין צריך לבטל את המצה אם הולכים אחרי הדבר המבטל?
- והגמרא מתרצת: שבאמת מדובר שהרוב הוא מצה וזה גם מדויק מלשון הברייתא שאומרת "מצה היא, אלא שנקראת מצה מתובלת".